

země, jejíž kultura o nebezpečí věděla. Navrhuji, aby ve Stanovisku bylo vyjádřeno, co věděla pokroková československá kultura ve třicátých letech, či co aspoň cítila.

V poslední době jsem poznal mnoho podivuhodně svěžích lidí. Několik jednotlivců, ale i několik kolektivů – pracovních i zájmových. Podivuhodná byla jejich rezistence, kterou osvědčili – že odolali vlivu moci a řídí se přirozenými zásadami lepších lidí: řádně dělat, držet slovo, nezrazovat se, nenechat se otrávit. Vedle těchto celkem klasických vlastností lepších lidí přirostla na jejich charakteru jedna vlastnost nová: nedostatek smyslu pro odstup neboli distanc mezi podřízeným a nadřízeným, mezi výše a níže postaveným. Kupodivu, tato odpudivá dnešní vlastnost každého lajdáka, teprve přidaná k oněm klasickým dobrým vlastnostem, opravdu působila jako nový rys člověka, který se nemusí ponížovat kvůli chlebu.

Na závěr bych chtěl výslovně vyjádřit, snad zbytečně, co jistě plyne z celé mé řeči: svou kritiku moci v tomto státě neházím na čelo socialismu, protože nejsem přesvědčen, že takový jeho vývoj u nás byl nutný, a protože tuto moc neztotožňuji s pojmem socialismu, jak se s ním chce ztotožňovat ona sama. Ani jejich osud nemusí být totožný. A kdyby lidé vykonávající tuto moc – já je pro tuto chvíli odčarovávám od moci a dovolávám se jich jako jednotlivců se soukromým cítěním a myšlením – kdyby sem přišli a nám všem položili jednu otázku – zda ten sen je uskutečnitelný, museli by pokládat za projev naší dobré vůle a zároveň nejvyšší občanské loajality, kdyby odpověď byla: Nevím.

MÝTUS SVAZU SPISOVATELŮ

Přemysl Blažíček

11. března 1968 jsem odevzdal Literárním listům článek Mýtus Svazu spisovatelů. Po několika dnech jsem na základě určitých fakt vyjádřil šéfredaktorovi Literárních listů písemně obavu, aby otištění mého článku nebylo do neurčita oddalováno a požádal o potvrzení, zda

článek vyjde alespoň do 28. března. Po týdnu jsem dostal od šéfredaktora dopis, že moje žádost je ultimatem, že článek nemohou uveřejnit 28. března, jak žádám, a že tedy „ve smyslu Vašeho stanoviska na jeho uveřejnění rezignujeme“. Obratem jsem v dopise vysvětlil, že mám pouze obavy o oddalování publikace, které by se nakonec rovnalo zamítnutí, a že moje žádost rozhodně nebyla míněna jako ultimatum. Do dneška mi šéfredaktor neodpověděl a Literární listy článek neuveřejnily. Tak tento postoj Literárních listů k článku kriticky namířenému do jeho řad je jen dalším příkladem toho, o čem se v článku píše. Otiskuji ho zde v té podobě, jak jsem ho po vyjití 2. čísla Literárních listů napsal a odevzdal.

(9. května 1968)

Aktivita Svazu čs. spisovatelů (především jejich loňský sjezd a osudy jejich ústředního časopiseckého orgánu) je všeobecně pokládána za jeden z hlavních podnětů politického dění, jež u nás probíhá v posledních měsících. Spisovatelé v čele obrodného procesu, který s napětím sleduje celý svět! Nestojí však spisovatelé zároveň v čele vytváření jakéhosi mýtu o sobě samých a nenutí skutečný charakter jejich podílu na celém procesu spíše k posílení skepse nad dosavadním stavem tohoto procesu?

Pouze několik měsíců nevycházejí původní Literární noviny a už se staly legendou. V anketě Literárních listů byly dokonce označeny za „nejlepší evropský časopis“. Není třeba vracet se o řadu let zpátky, kdy Literární noviny byly prokazatelně horším časopisem než ministerská Kultura; stačí listovat jejich loňskými čísly a nelze se vyhnout zjištění: buď ty mimořádné hodnoty stačily už vyprchat, nebo tam nikdy nebyly. Nejde jen o těch několik statí a poznámek víceméně bezprostředního politického dosahu, které byly zřejmě vlastní příčinou nelibosti nadřízených institucí. Úroveň této bezprostředně politické aktivity Literárních novin lze hájit poukazem na to, co tenkrát vůbec bylo možno uveřejnit. Jde především o odborné kvality literárního a kulturního časopisu, kterým Literární noviny byly. Jaké ukázky z původní tvorby a hlavně jaké kritiky a recenze uveřejňovaly? Je možné se přít o úroveň jednotlivých příspěvků, těžko však je možno se přít o to, že místo náročné kritičnosti tu vládla vzájemná ohleduplnost, ústupky a kompromisy na jedné straně a na druhé straně se ztěžila připouštělo „vybočení z řady“. Že prostě i zde vládla politika, a to v podobě politikaření ve jménu jakési falešné jednoty. Tuto výtku je opět možno oslabit poukazem že Literární noviny byly oficiálním orgánem Svazu spisovatelů, že stěžít mohly být „na špici“, že pouze odrážely celkový stav Svazu. Ano, a to právě je moment, ke kterému tato poznámka míří.

Svaz spisovatelů vstoupil do povědomí širších vrstev především svým loňským sjezdem, jehož jednání nemohlo být zveřejněno, a proto legenda o něm se vypjala do mnohem výraznějšího nesouladu se skutečností, než tomu bylo u Literárních novin. Odstupující výbor předložil sjezdu zprávu, v níž pro nezasvěcené bylo zbytečně mnoho místa věnováno případu časopisu *Tvář*, který v roce 1965 přestal vycházet. Při stupňovaném ztěžování práce tohoto časopisu a nepřijatelných požadavcích, které nakonec vedly k jeho zániku, hrál aparát Svazu spisovatelů i jeho ústřední výbor tak ochotnou a aktivní roli, že ho rozhodně nelze nazvat pouhým nástrojem vyšší moci (i když to by Svaz stavělo do krajně nepříznivého světla). Případ časopisu *Tvář* byl charakteristický pro vedení Svazu nejen předstíráním nemožnosti volby a nadměrnou ochotou pro „taktické“ ústupky. Neméně charakteristické bylo, že zpráva odstupujícího výboru byla pouhým ospravedlňováním a že ani v této zprávě, ani při jednání sjezdu nebyl učiněn pokus o přiznání chyby, natož o její napravení.

Nechci zde kritizovat některé příspěvky na sjezdu ani popírat jejich skutečné zásluhy. Faktem však je, že pouze jediný diskusní příspěvek (V. Havla) se zásadnějším a kritickým způsobem zabýval situací ve Svazu spisovatelů, která byla věrným odrazem nedostatků situace celostátní. Místo aby se snažili změnit tuto situaci tam, kde nejenže na ni měli bezprostřední vliv, ale kde jí podstatným způsobem spoluvytvářeli, rozvinuli spisovatelé na sjezdu – chtě nechtě – efektní černobílou vizi: kolem nás temno, a zde my, vrhající světlo pravdy.

To však ještě nebyl konec sjezdu. Na zásah J. Hendrycha volební komise vyškrtla několik nejrevolučnějších řečníků z kandidátky výboru Svazu a plénum, které oněm řečníkům ve vzrušené atmosféře uspořádalo nadšené ovace, je nyní bez protestu v tajném hlasování drtivou většinou hlasů nezvolilo. Také závěrečné komuniké dopadlo podle toho. Na ukončení sjezdu promluvil J. Hendrych. S potleskem. Že se v dané situaci nedalo nic jiného dělat? Kdyby byl sjezd předčasně násilím ukončen, bylo by to jeho vítězství, které by alespoň oslabilo a zastřelo podstatné nedostatky jeho předchozího průběhu. Takto však zakončení sjezdu, navenek v drtivém nepoměru k jeho průběhu, bylo jeho odhalujícím vyvrcholením.

Jaký je postoj Svazu spisovatelů v přítomnosti? Čím zahájily Literární listy své vydávání, co je nejvíce pálí? Zhlíží se v zrcadle sugestivně položených otázek ankety Odkud, s kým a kam, a velká část spisovatelů jim chápavě naklání podané zrcadlo do nejpriznivějších úhlů. Vedení Svazu spisovatelů pak ostře odsuzuje vedení Svazu novinářů, které loni kritizovalo hlasy na sjezdu spisovatelů, žádající zrušení cenzury. Avšak právě Ivan Klíma, který tehdy ve svém diskusním příspěvku žádal zrušení cenzury

Ze čtvrtého sjezdu

a který byl původně navržen do ústředního výboru, nebyl na základě svého diskusního příspěvku sjezdem zvolen; což. lze jistě pokládat za formu jeho – mírně řečeno – kritiky. Na tom nic nemění, že v závěrečném komuniké byla žádána novelizace tiskového zákona (jako ostatně jediný konkrétní požadavek, vtělený do komuniké z předchozí diskuse). Podobně hezké je, že ústřední výbor Svazu spisovatelů požádal o milost pro uvězněného spisovatele Jana Beneše. Hezké tím spíše, že Beneš není ani členem Svazu spisovatelů, protože ho z něho tentýž ústřední výbor loňského podzimu vyloučil.

Pln sebejistoty morálního vítěze Svazu spisovatelů dnes jenom prohlubuje rozpor svého předchozího postoje: autoritativně požadovat zlepšení kolem sebe bez náznaku snahy obrátit tento kritický zájem do vlastních řad. Fascinován svým historickým posláním nemůže se ovšem věnovat své vlastní práci a především nemůže dopustit, aby byla narušena jeho jednota. To je dlouholetá tradice „progresivní“ části Svazu spisovatelů: kdo je „progresivní“, je nekritizovatelný. Právě dnes, kdy všichni jsme plni „progresivity“, se však zdá, že skutečně progresivní – a nejen ve Svazu spisovatelů – by bylo rozbití této falešné jednoty.

Přes nynější skvělé renomé Svazu spisovatelů se nesoulad mezi jeho vlastními představami o sobě samém a jeho skutečným stavem nejen udržuje, ale prohlubuje. A tak tedy: odkud, kam? V tomto smyslu od deseti k pěti.

(1968)